

UO`K:636.2.033.636.2.034

SUT YO`NALISHIDAGI QORAMOLLARNING BUQACHALARIDAN GO`SHT ISHLAB CHIQRISHDA OZIQLANTIRISHNING AHAMYATI*Ilmiy rahbar: Amonov Rasul Chorshambi o`g`li,**Bakalavr: Ja`nabaev Timur Baxadir uli**Bakalavr: Xojametova Dilfuza Berdibek qızı**Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali*

Annotatsiya. Ushbu maqolada sut yo`nalishidagi qoramol zotlarining buqachalarini oziqlantirishi, o`sis va ulg`ayishini hisoblash va me`yorlash tuyimli moddalar bilan taminlash, yog`i olingan va yog`i olinmagan sutlarning buzoqlarga tasiri, buzoqlarning usishi va rivojlanishi uchun sariflanayotgan oziqalarning tasnifi va bir kunlik vazn olganligi o`rganilgan.

Kalit so`zlar: Ratsionlar tarkibida quruq modda, qoramollar, ratsionlar, buqachalar, oziqlantirish, ozuqalarning is`temol darajasi.

Kirish. Chorvachilik tarmog`ini jadal rivojlantirish xalqimizni arzon va sifatli go`sht va boshqa oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta`minlash, ayniqsa, qishloq joylarida istiqomat qilayotgan fuqarolarning bandligini oshirish va daromadlarini ko`paytirishda muhim o`rin tutadi. Ichki iste`mol bozorida go`sht, sut, tuxum va boshqa chorvachilik mahsulotlari bilan barqaror ta`minlash, chorvachilik, parrandachilik va baliqchilik ozuqa bazasini kengaytirish, ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni ko`paytirish bo`yicha ilmiy asoslangan usullar va intensiv texnologiyalarni keng joriy etish, Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo`mitasi bilan birgalikda 2022-2023-yillarda har bir tumanda kamida 1 tadan go`sht va sut mahsulotlarini yetishtiruvchi va qayta ishlovchi korxonalar tomonidan aholi xonadonlariga kooperatsiya usulida chorva mollari yetkazib berishni va yetishtirilgan mahsulotlarni qayta ishlash va sotishni tashkil etish gi qarorlarning ijrosini ta`minlash ishlab chiqaruvchilar bilan bir vaqtda Oliy ta`lim muassasalarida tayyorlanayotgan yosh mutaxassislarning oldiga muhim vazifalarni yuklaydi. Shunday ekan sut yo`nalishidagi qoramol zotlaridan jadal foydalanishni joriy etish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri bo`lib hisoblanadi.

Tatqiqot maqsadi. Xo`jalikda yetishtirilgan ozuqalardan foydalanib sut yunalishidagi turli zodga mansub qora-ola, simental, golishten qoramollarning buqachalaridan go`sht ishlab chiqarishda oziqlantirishning tasirini o`rganish tatqiqot maqsadi sifatida tanlandi.

Tatqiqot manbai va usullari. Tatqiqotlar Qoraqolpog`iston Respublikasi Shimboy tumani "CHIMBOY SARIMSAQ" fermer xo`jaligida hamda Ho`jayli tumanidagi "G`OFUR G`ULOM" fermer xo`jaligida Qora-ola, golishtin, simental zotlariga mansub qoramollarda olib borildi

Tajribadagi hayvonlarni ratsioniga kiritilgan sut, obrat, ko`k ozuqalar, beda pichani, makkajo`xori silosi, senaj xo`jalikni o`zida yetishtirilgan.

Yozgi ratsion tarkibida asosan ko‘k ozuqalar kiritilgan bo‘lsa, qishki ratsionlarga asosan makkajo‘xori silosi, senaj, beda pichani, somon kiritilgan. Tajribaning barcha davrlarida va yilning fasllarida hayvonlarga kuchli ozuqalar berilgan. Tajriba davrida hayvonlarga berilgan ozuqalar tarkibi quyidagi 1-jadvalda keltirilgan.

Tatqiqotning natijalari.Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, buzoqlarga berilgan sut va obrat miqdori bir xil bo‘lgan. Ammo boshqa turdagi ozuqalarning is’temol darajasi bo‘yicha farq kuzatilgan. Xususan, II, III guruhdagi buqachalar o‘z tengqurlari, I guruhga nisbatan tegishli: 2677,0 kg yoki 25.9 %, yashil beda ko‘p iste’mol qilishgan. Makkajo‘xori silosi, I guruhdagi o‘z tengqurlari, II guruhga nisbatan shunga mutunosib ravishda: 148,0 kg yoki 5%; xuddi shuningdek senaj miqdori ham 61,0 kg yoki 4,06%; III guruhdagiga nisbatan shunga mutunosib ravishda: 90,0 kg yoki 3.1%; xuddi shuningdek senaj miqdori ham 61,0 kg yoki 4,06%; ziyod bo‘lgan.

1-jadval

Tajribadagi hayvonlarga jami sarflangan yem-hashak miqdori (har bir boshga o‘rtacha), kg.

Oziqa turi	Guruhlar					
	I		II		III	
	Oziqa miqdori	Oziqa birligi	Oziqa miqdori	Oziqa birligi	Oziqa miqdori	Oziqa birligi
Yog‘i olinmagan sut	100	30,0	100	30,0	100	30,0
Yog‘i olingan sut	120	15,6	120	15,6	120	15,6
Beda o‘ti (gullash davri)	7582	1592	10259	2154	10259	2154
Makkajo‘xori silosi	2961	592.2	2813	562.6	2871	574.2
Senaj	1501	435.2	1440	417.6	1428	414.1
Hashaki lavlagi	750	90,0	764	91,7	764	91,7
Beda pichani	854	375,8	867	381,4	867	381,4
Bug‘doy somoni	210	46,2	231	50,8	231	50,8
Paxta sheluxasi	176	63,4	198	71,3	198	71,3
Omixta yem	1158	1030,6	1164	1035,9	1164	1035,9
Iste’mol qilingan ozuqalarning to‘yimligi, ozuqa birligi	15412	4437,1	17956	5000,2	18002	4819
Quruq modda, kg	5280,1		6819,8		5280,1	
Hazmlanuvchi protein, kg	572,39		739,29		572,39	
Almashunuvchi energiya, MDj	53866,4		69573,1		53866,4	

Shuni ta’kidlash lozimki, yosh qoramollarni bo‘rdoqilayotganda tuzilgan ratsionlar tarkibida quruq modda me’yor darajasida bo‘lish kerak. Chunki, hayvonni quruq modda energiya va to‘yimli moddalarga bo‘lgan talabini qondirishda katta rol o‘ynaydi. Bizning tajribamizda ratsionlardagi quruq modda miqdori simmental zotiga mansub bo‘lgan hayvonlarda yuqori bo‘lgan. Xususan, II - guruxdagi simmental zotiga mansub buqachalar tajriba davomida is’temol qilgan ozuqalarning tarkibidagi quruq modda 6819,8 kgga teng bo‘lib, bu ko‘rsatkich bo‘yicha ular o‘z tengqurlaridan, I

guruhdagi qora-ola buqachalardan mutanosib ravishda: 1539,7kg yoki 29,2%, ustun bo'lgan.

Qoramollarning irsiyatdagi sut va go'sht maxsuldorligi faqat ma'qul tashqi muhit sharoitlari ularni o'stirish va foydalanish davomida yaratib berilgandagina ro'yobga chiqadi. Hayvonlarda tug'ilgandan so'ng yuqori mahsuldorlik va sifatlarni shakllantirish hayvonlarning ona qornida va tug'ilgandan keyingi rivojlanish qonuniyatlariga bo'ysinadi. Sut ishlab chiqarishga ixtisoslashgan qoramolchilik fermer xo'jaliklarida zamon talabi asosida aholini oziq ovqat mahsulotlari bilan taminlash maqsadida sifatli go'sht ishlab chiqarishni jadallashtirish zarur. Fermer xo'jaligida tajriba uchun I-guruhga 1 tipli oziqlantirishdagi Golshtin zotli buqachalar olingan bo'lib, II-guruhga fasllar kesimida mavsumiy oziqlantirilgan Golshtin zotli buqachalar olingan. Ikkala guruhga ham buqachalardan n=10 boshdan tanlab olindi.

Xulosa

Hozirgi vaqtda duno aholisining soni ortib borishi sababli sut ishlab chiqarishga ixtisoslashgan qoramolchilik fermer xo'jaliklarida zamon talabi asosida aholini oziq ovqat mahsulotlari bilan taminlash maqsadida sifatli go'sht ishlab chiqarishni jadallashtirish zarur. Bu mavzu songida xulosa qilib chuni aytish mumkinki mollarni semirtirishda belgilangan racion asosida oziqlantirish juda yaxshi natijaga beradi. Nafaqat mollarni balki boshqa chorvachilik hayvonlarini yaxshi tuzilgan racion ososida oziqlantirilsa albatta kozlangan natijaga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Мысик А.Т. Современные тенденции развития животноводства в странах мира. // Зоотехния. Москва, 2010. -№1. -С. 2-8.
2. Fonge, J. Holstein-Dairy Fanner, 1972, 19,4:22-23.170, Franz H., Droese A« Grundlagen und Zielstellung zur einbe-ziehung der Milcheiweissleistung in das Zuchtprogramm. -Tierzucht, 1972, N 7.
3. T. Q. Nao'rinov, K. M. Allamberganov. "Buqachalarda go'sht ishlab chiqarish ko'rsatkichlari. Ilmiy-amaliy maqola. "CHORVACHILIK VA NASLCHILIK ISHI" Ilmiy-amaliy jurnal.ISSN-2184-9459 15-17b
4. Akbarova. M va boshqalar. Har xil zotga mansub buqachalarning o'sish va rivojlanish bosqichlari. Ilmiy-amaliy maqola. "CHORVACHILIK VA NASLCHILIK "jurnal.#1(12)2020 18-20b.
5. O. Mamatqulov, Sh. Mamtaliyev va O. Rizayevlar. "O'z naslchilik" davlat korxonasiida angler zotli naslli buqachalar va ularning nasldorlik ko'rsatkichlari. Ilmiy-amaliy maqola.